

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Jakik Orv. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a **Kiadó hivatalba** (csillagútea, 15. sz. a.) küldendők.

Miképen készítheti elő helyesen a család gyermekét az iskola számára?

I.

Két intézmény van különösen, mely által minden kultur népnél az ifju nemzedék egy bizonyos képzésben részesíttetik, s mely mint általános népműveltség alapul fog szolgálni, hogy arra később egy magasabb, tudományos vagy szakmíveltség felépíttethessék. E két intézmény a család és iskola, melyek közül az első túnyomólag nevelőleg, az utóbbi oktatólag működik közre.

Mindkettőnek ugyanazon egy czél képezi törekvését és e czél: felkelteni és kifejtteni az emberi tehetségeket általában és összeségükben. Azonban ennek elérésére mindkettő más-más utat követ; mindkettő e czél érdekében ugyanazon eszközöket veszi igénybe, de másképen alkalmazva. Az egyik a kezdő, a másik a folytató. Ebből következik, hogy mily végtelenül fontos és kívánatos, hogy e két tényező egymással kezdfogva haladjanak; hogy egyik a másik iránt kellő figyelemmel viseltessék, hogy így egyik ne legyen kénytelen a másik miatt a kitűzött czélt csak sokszorozott idő és erő áldozatokkal érni el.

A dolgok természetes rendje szerint a gyermek első sorban és mindenek felett a családé, és így első sorban ennek kötelessége annak kiképzése is. E kötelesség vagy jog kizárólag és osztatlanul a család kezében is maradna, ha ez olyan helyzetben volna, hogy e hivatásának minden tekintetben teljesen megfelelni képes lenne.

De mivel erre a legtöbb esetben és igen különböző okok miatt képtelen, az bizonyítást nem igénylő tény. Épen azért tehát egy időn túl és egy bizonyos arányban fellép az iskola, mint a család helyettesítője.

A család tehát ezzel nem mond le a maga természetes jogáról, hanem azt csupán átruházza, de csakis részben egy intézetre, mely aztán felelősséget vállal a szülőknek, illetőleg azok összege — az államnak az iránt, hogy az eredeti czélt, ha más utakon és más eszközök által is, de megvalósítani törekszik. Hogy azonban ezt elérhesse, ahöz főleg két feltételre van szüksége.

Először is szüksége van bizonyos önállóságra, hogy munkáját minden személyes igények, különös érdekektől függetlenül végezhesse. Másodszor: hogy a család lehetőleg egyeztetni igyekezzék a czél elérésére választott eszközeit az iskoláival, és pedig nem csak akkor, midőn a gyermek iskoláztatása megkezdődik, hanem már az előtt is, hogy így az átmenetel ebből amabba minden zökkenés nélkül már előre elkészíttessék, közvetíttessék.

Az iskola túnyomólag oktató-intézet; a legfőbb eszköz, melyet igénybe vesz, az előszó, a magyarázó beszéd; és csak annyiban; mennyiben az nem csak az értelemre hat felvilágosítólag és élesítőleg, hanem egyszersmint a kedélyre is ébresztőleg és élénkítőleg, az akaratra is erősítőleg és nemesítőleg, képez a tanítás nevelőleg. De ugyanekkor egyszersmint erősíti minden más nevelő eszköznek is hatását, így a fegyelemnek, dicséret és dorgálásnak, jutalom és büntetésnek, a példának hatalmát stb. Hogy azonban ezek az

iskolában is maradandó eredményt hozzanak létre, az határozottan attól függ, ha azok már a család körében is helyesen alkalmaztattak. — De hány-szor nem találkozunk napjainkban olyan törekvésekkel, hogy a család mindent az iskola nyakára akar tolni, a melyet egy javító intézetnek tekint, hol minden megrögzött hiba ki fog irtatni?!... És midőn az arra nem lesz képes, vajjon kit terhel ezért a felelősség? Bironyára nem az iskolát, hanem azokat, kik azt hiszik, hogy az évek során üzött fonákságok tévedését egy pár hónap alatt az iskola jóvá teheti.

A családnak szemben amazzal, főteendője a nevelés. Munkája már a bölcsőnél kezdődik és azt akkor sem szabad megszakítania, midőn a rendszeres tanítás megkezdésével az iskolában munkatársat nyer, mert nem az iskolák, hanem a családok alkotják összeségükben az államokat, a népeket és nem az iskola-, hanem a család-szellem az, melyből a népszellem képződik.

Különösen a nevelés munkájának megkezdése: az egyedül és kizárólag a családé. Ez azonban itt még csak egészen általános, csak alapvető lehet. Ezzel azonban nem kicsinylésünket fejeztük ki a család munkája iránt, sőt ellenkezőleg: egy ilyen alapvetés mentől szilárdabb és biztosabb, mentől megfelelőbb az emberi természetnek, annál inkább lehetővé lesz téve, hogy e munkából a tovább építésnél egy harmonikus egész kerüljön ki. — És mi lehet ez érdekből teendője a családnak? Hogy és mi által készítheti elő gyermekét helyesen az iskola számára?

E kérdésre a feleletet a gyermek fokozatos fejlődésének természetes menete adja meg. Kísérjük tehát munkánkban a legjobb mestert, a természetet, s az a helyes irányban fog minket elvezérelni.

Mint test lép e világba születésekor az ember, a lélek még ekkor szunyadó állapotban van. Így a csecsemő legelső fejlődése is egészen testies, és a mi ezt előmozdítani képes, épen az nyilvánítja ki magát a természetes ösztönök felbredése által. Élelem, mozgás, és a mi még a testi jóllétet előmozdítja, mint pl. meleg, jó levegő stb., azokat kívánja maga a természet, arra irányul a gyenge test minden erejével első moz-

dulata s annak első nyilvánulása, mit mi mozgásnak nevezünk. Ebből az első nevelési szabály:

Helyezzük a gyermeket erőinek minden oldalú szabad használatába.

Csak a tagok szabad mozgása által fognak az izmok megerősülni, az emésztés, lélegzés és anyagcsere előmozdítani és ennek folytán a test melege fokoztatni; az erősebb rivás erősíti a tüdőket és gyakorolja a hangszereket. Így az erő természetsszerűleg nő, de nem, ha a tagokat és belrészeket természetellenesen és szükségtelen módon korlátok közé szorítjuk és bepolyázás által a szabad mozgást akadályozzuk. Szabad és minden oldalú használata az erőnek, még a jövőre is előmozdítja, biztosítja a test ügyességét, a tagok mozgásának természetes könnyűségét. Kellemet kölcsönöz és nem csak a testi jólérzést mozditja elő, hanem egyszersmint a gyermeket erőinek tudatára is ébreszti és élénkítőleg, vidámitólag hat kedélyére és akaratára. Vidám, élénk, tettvágyó gyermekekkel, kik testben, lélekben üdék és mosolyogva nézik a világot, az iskolának bizonyosan jobb szolgálatot tettek, mint gyáva, félénk, rest, szobaőrző és otthon guggoló alamuszikkal. Csak egészséges testben lakik egészséges lélek és csak itt lehet szellemi tevékenység, a melynek tervszerű kifejtésére van különösen az iskola törekvése irányozva, mely azonban sokkal korábban mint az iskoláztatás ideje, már az értelem legelső fellángolásánál megkezdődik.

Jóllehet gyakran zavarólag hat és kényelmetlen, ha a gyermekek egészségök teljérzetében nevetve s danolva kitombolják magukat, a külvilág tárgyaira vonatkozó számtalan kérdésekkel a felnőtteket komoly munkáikban háborgatják; ha környezetöket, élőt élettelen egyformán, játékaikba bevonni igyekeznek, ha ki — a mosolygó, csábító napsugár után vágyódnak, ki a szűk szobából és a poros utcákról a szabad természetbe, az illatos kertbe, a virágos rétekre. Ez azonban mind természetes szükséglet. Az erő tevékenység után tör, s csak is ez az igazi élet.

De — kérdezni fogják erre olvasóim — miként fog illeni egy ilyen gyermek az iskola-padokra, hol órahosszakig csendesesen ülni és figyelni kell? Nem fog-e tág kapu nyitvatni egy ilyen nevelés által a gyermeki zabolátlanságnak, pajzán-

ságnak, esintalanságnak? — Teljességgel nem! — A szabadság, az okos szabadság soha és sehol sem zabolátlanság, és az ember egy okos lény. A kis gyermek még ugyan nem, de olyan lehet és kell lennie, és bizonyosan olyan is lesz, ha helyesen, tudniillik természetszerűleg neveljük. Ez az épen, mely által az ember már mint gyermek messze felette áll az állatnak. Az állat nem ösmer szabadságot; az akaratlanul követi természetes ösztönét míg egy olyan határhoz ér, honnan tovább nem mehet. Jól lehet az ember is ezen természetes ösztön alatt áll, de egy bizonyos választási szabadsággal: a határvonalat az ész mutatja ki az erkölcsi törvény kötelesség parancsa által: tedd vagy ne tedd. — Mivel pedig a természetes ösztön a gyermekben sokkal korábban felébred, mielőtt az értelem befolyása megkezdődne, tehát elejétől kezdve meg kell akadályozni, hogy ne hogy veszélyes irányba induljon. Ebből egy 2-ik alaptörvénye a nevelésnek:

Ovjuk meg a gyermeket fejlődésében minden olyastól, a mi káros irányba terelhetné. (Kellner.)

Kiss Sándor.

Az öntudat és fejlesztése.

(Folytatás.)

Mig öntudatunk kifejlődve nincs, rendkívül érzékenyek vagyunk a külbnyomások iránt. E korban fejlődnek ki bennünk egyes szokások, egészen öntudalanul. Az egyed még nem tesz különbséget maga és más között, az a törekvése azonban megvan, hogy magát folyvást kedves állapotban iparkodik tartani, a kedvetlen állapottól azonban szabadulni ohajt. Így aztán a mi neki kellemesen esik, azt szívesen megszokja. Habár a szokás kifejlődése öntudat nélkül történik is, nem hiányzik mellőle az önérzés. Érezzük, hogy ezt vagy amazt tenni kellemesen esik, s gyakori ismétlés után lassankint megszokjuk. De épen így megszokhatjuk azt is, a mi kellemetlenül esik, s megszokás által lassankint annyira beletörődünk, hogy később korántsem tartjuk olyan kellemetlennek, mint eleinte. Azon szokások, melyeket érzéki életünk alatt szerzünk, annyira meggyökereznek bennünk, hogy későbbi korunkban is csak erős meggyőződés vagy akarat segítségével hagyhatók el. Énünk kifejlése előtt magunktól elhagyni valamely szokást képtelenek vagyunk; külső behatásnak, nevelői rendszeres eljárásnak kell itt közbelépnie: ép úgy, mint az állatnál, mely magától leszokni valamiről képtelen.

Érdekes e korban a figyelmet is észlelni. Hogy a figyelés érzéki behatás, e korban bizonyul be legjob-

ban. Kapcsolatban jár vele a szórakozottság, úgy, hogy önkényes, állandó, erős és nyugott figyelemről alig lehet szó; elmélyedésről még kevésbé. Ismerjük a gyermeki lélek lepkéskedő természetét. Minden pillanatban más és más tárgy ragadja meg figyelmét, anélkül, hogy a tárgyak lelkére mélyebb benyomást gyakorolnának. Ez a képzetek erőbeli küzdelméből keletkezik. Az egyik képzet mélyebb benyomást gyakorol a lélekre mint a másik; kiszorítja azt helyéből, csak azért, hogy esetleg egy újabb, erősebb képzet által szintén kiszoríttassék. Bizonyos körülmények közt azonban a gyermek figyelve is rendkívül kitartó lehet. Ha valami reá föltette kellemes benyomást gyakorol, az nagyon képes lekötöni figyelmét. Meglepő szép dalt hosszasan elhallgat; újszerű tetsző ruháját órákig elnézegeti, vagy ha kedvenc ételét látja az asztalon, még a 2--3 éves gyermek figyelve is lekötöttek.

Mindezek mellett a figyelem e korban mégis gyenge. A kis gyermek felfogja ugyan a külső behatásokat, de azokat meg nem ragadja. Olyan a lelke, mint a tükör. Míg előtte van a tárgy, hiven mutatja; ha elveszik előle a tárgyat, a tükörkép is elenyészik. Szóval a lélek e korban fölfogó (receptív) erővel bír, de minden felújító (reproductív) erő nélkül. A nevelőnek korán kell hát a figyelem erősítésének munkájához fogni. Azért ha figyelmet akarunk a gyermektől követelni, mindent el kell távolítanunk köréből, mi figyelmezését megzavarhatná. Azért kell tanulása közben esendnek lennie — ha ugyan tanulásnak nevezhető a beszédgyakorlatnak az édes anya által kezelt legalsó foka, midőn a gyermek fölfedezi saját orrát, száját, kezeit, szemeit stb., vagy megjegyzi magának az asztal, szék, tányér, pohár neveit. Le kell továbbá kötni a gyermek figyelmét; mi esodálkozás, hang, izgatás s más eféle által történhetik. Ha p. esodálkozom valamely kép fölött, a gyermek a másik perezben ott lesz, s ő is látni akarja. Ha megrázom a csergőt, megcsendítem a poharat, az ő keze is az illető tárgy után fog nyulni. Ha egy doboz játékszert kapott, s előbb födelét emelem le, azután nagy kíváncsian az egyik, aztán a másik, végül a harmadik papirdarabot veszem le, melyek a tartalmat födik, a gyermek figyelve sokkal inkább lekötöttek, mint ha az egészet egyszerre kiszórom eléje.

A szokások, s az alsó fokú figyelem, melyet az öntudatlan gyermeknél is föltalálunk, azt bizonyítják, hogy a lélekben van fogékonyság az ingerekre, bizonyos gerjedékenység a külső benyomások irányában, azaz a lélek az érzékek által közlekedik a külvilággal. Kettőt kell hát itt megkülönböztetnünk, a külső ingerlést s a lélek ingerlékenységét. E kettő eredménye az érzet. Az érzettel karöltve jár az első fokú figyelem, midőn p. a gyermek szemével a világosságot kíséri. Majd azután egyes dolgokra irányozza lelkét, s külső érzékével megragadja azt. p. elnézi anyját, s szemével kíséri azt; midőn távozik. Új lépés, midőn már apját s anyját meg-

különböztetni képes; ez már annak a jele, hogy nem-sokára öntudatra ébred. Az öntudatlan állapotból észre-vétlenül öntudatra jut, s maga sem tudja, hogyan, egy-szer csak elkezd *én-ről* beszélni. Senki sem tudja mi-kor, s mi módon jött öntudatra, eredete teljesen ismeretlen előttünk; más öntudattal kellene birnunk, hogy ezt az öntudatot fölfoghassuk. Az öntudat kifejlése nem minden gyermeknél egyenlő gyorsasággal történik, de kifejlése általában gyorsan, s egyszerre többoldalulag történik.

Ha az öntudat fejleni kezd, a nevelő föladata azt jó benyomások s tartós képzetek által elősegíteni. Ha a gyermek önmagába merül, különös kíváncsiságot áru-l el, föltűnően figyel, vagy ellenkezőleg: szórakozott; ez mindannyi alkalom arra nézve, hogy a gyermeket saját bensejének tudatára utaljuk.

Bárány I. Gyula.

(Folytatjuk.)

Magyarország nevelésügyének érdekében a párisi világtárlaton.

Gönczy Pál miniszteri tanácsos úr s a párisi ki-állítást rendező orsz. központi bizottság tagja, a tanügyi testületekhez, tanítókhoz és tanárokhoz a következő fel-hívást intézte:

Az 1878-ik évben Párisban megnyitandó világtár-laton a nevelés és oktatás ügyéhez tartozó mindennemű tárgy Magyarország részéről is ki fog állíttatni.

Hogy e világtárlaton Magyarország e téren újabb időkből tett haladásához illően és méltóan mutathassa fel eddigi törekvése eredményeit: tisztelettel kérem fel, sziveskedjék a hatáskörébe eső nevelési és oktatási tár-gyakat egybe gyűjteni vagy gyűjtetni, s azokat, a miket ezek közül a hazai nevelésügy feltűntetéséhez méltónak és érdemesnek tart, folyó évi november hó 1—15-ig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz bekül-deni. Beküldendőik pedig:

1. A gyermeknevelés, elemi oktatás és a felnőttek oktatása köréből: Bölcső- és árvaházak, kiseddévők és gyermekkertek tervei és butorzata. A gyermek tanköte-les koráig használt és annak fizikai, erkölcsi és szel-lemi fejlődéséhez mért oktatási segédzszerék. Városi és falusi elemi tanintézetek tervei és mintái; ezen intéze-tek berendezése és butorzata. A felnőttek oktatására és az ipar tanítására szolgáló anyag. A zene, ének, idegen nyelvek, számtan, nemzetgazdaság, a gyakorlati föld-mivelés és kertészet és a műiparban elemi tanítására használt és a rajz elemi tanításánál szükségelt eszközök. A vakok és siketnémák oktatásánál használt eszközök. Mindkét nembeli növendékek kézimunkái: írás, rajz, női és háziipari kézimunkák. Ifjusági irodalom és fo-lyóiratok.

2. A középtanodai oktatás és szakiskolák szerve-

zete és anyaga: Lyceumok, gymnasiumok, reáltanodák, tanítóképezdék, ipar- és kereskedelmi iskolák tervei és mintái; ezen intézetek berendezése és butorzata. Gyűj-temények, klasszikus könyvek, térképek, földgömbök. A műipartani és tudományos tanításra, a szépművészetek rajz, zene és az ének oktatására szolgáló anyagok és eszközök. A testgyakorlás, a vivás és a katonai gyakor-latok tanításánál használt készülékek és tanítási mód-szerék. o

3. A felső oktatás szervezete, tanmódszerei és anyaga. Akadémiák, egyetemek, orvostanintézetek és gyakorlati kórházak, technikai és művészeti tanintéze-tek, mezői gazdasági iskolák, observatoriumok, tudomá-nyos muzeumok, bonczoló termek, oktatási és buvárlási műhelyek tervei és mintái. Ezen intézetek berendezése és butorzata. A felső oktatásnál és tudományos buvárlatoknál használt gépek, gyűjtemények és anyag. A tu-dományos, technikai, gazdasági, kereskedelmi, iparinté-zetek és társulatok különleges kiállításai.

A tárgyak gyűjteményesen fognak ugyan kiállít-tatni, mindazonáltal minden egyes tárgy után ki lesz téve s fel lesz arra híva a jury figyelme s annak méltánylásában avagy kitüntetésében részesülhet minden egyes kiállító. A kiállított tárgyak a kiállítás után tu-lajdonosaiknak vissza fognak szolgáltatni. A kiállítani szándékozókát különösen felkérem, hogy a fent elősorolt címek alá tartozható tárgyaik közül csupán azokat ki-vánják kiállíttatni, melyek a nevelés és oktatás körében kiváló figyelmet érdemelnek, vagy feltűnő haladásra mutatnak; továbbá, hogy kiállítandó tárgyakat kiváló csinnal és szépen készítsék el, különösen a könyveket piros vászonsarokkal s aranyozott czímzetükkel ékesit-sék fel. Beesés tudósítását f. évi szeptemberhó 15—30-káig szives tisztelettel kérem az iránt, méltóztatik-e és ha igen, minemű tárgyakat a párisi világtárlatra bekül-deni, hogy ez által a beérkezendő tárgyakra nézve előre tájékozva legyek s azok előleges elhelyezéséről kellően gondoskodhassam.

Gönczy Pál.

IRODALOM.

Comenius és Pestalozzi mint a népiskola megalapítói.*)

I.

E cím alatt dr. Hoffmeister Hermantól egy tuda-mányos értekezés hagyta el közelebről a sajtót. A mű 93 lapra terjed, a melyek közül bármelyiken olvasunk, érdekesnél érdekesebb tárgyat lelünk. Épen ezért mi e művet nem csak bő ismertetésre, de irodalmunkba való

*) Comenius und Pestalozzi als Begründer der Volksschule. Wissenschaftlich dargestellt von Dr. Hermann Hofmeister. Berlin 1877.

átültetésre tartanak méltónak; míg azonban ez megtörténék, úgy véljük, hogy hasznos szolgálatot teszünk tanügyi irodalmunknak, ha e művet, érdeméhez méltóan, részletesebb ismertetésünk tárgyává tesszük.

Ne gondolja azonban senki, hogy talán valami mulatságos olvasmányt akarunk bemutatni. Korántsem! — Sőt a német műveltségnek egy oly velős produktumát kívánjuk itt kivonatolni, mely élvezetet csak azoknak nyújthat, kik méltányolják a haladás zászlóját magasan lobogtató férfiak elveit egymással egybeazonosítva.

A mű ismertetésében nem térünk el annak alaki szerkezetétől s figyelemmel fogjuk azt egyes részleteiben kísélni, — több helyen nem adhatván méltánylásunknak hívebb kifejezést, mintha a műből egyes részleteket szószerint adunk.

Szerző — mint maga mondja — munkáját közep-tanodai tanítók számára szánta azon czélból, hogy ezek kimerítő ismereteket szerezhessenek ennek alapján a tanítóképesítői vizsgálatra az 1500-dik év után élt e két legjelentékenyebb paedagog életéről és főbb iratairól; hogy e művecske szolgáljon utasításul szeminaristáknak, tanítóknak, candidatusoknak és általában az iskolabarátoknak; mert hogy a modern tanügy e két leggeniálisabb alakját, minden magát hivatottnak tartó alaposan ismerje, az nem csak kívánatos, de meg is követelhető.

Egyetértünk szerzővel mi magunk is, annyival inkább, mivel igen jól tudjuk, hogy számosan hallották, sokan emlegetik a híres paedagogok nevét; de azoknak elveit, álláspontját, működésük következményeit, már csak a nálunk létező viszonyoknál fogva is többnyire nem ismerik. Már pedig ezeknek ismerete nem csak a tudásnak élvezetét nyújtja, de munkálkodásunkban kiszámíthatlan hasznokat is eredményez: oda vezet az ifjuság társaságába nem kötelességből, de ellenállhatlan vonzalomból, szeretetből.

A mű két pont körül van csoportosítva:

- 1.) Comenius és Pestalozzi egymás kiegészítői.
- 2.) Comenius és az ő nagy tanítástana. (Didactica magna.)

I.

Comenius és Pestalozzi egymás kiegészítői.

Eddig — mondja szerző — a paedagogiai írók kö-

zül egy tekintélyesebb egyén sem kísértette meg e paedagogokat tudományos párhuzamba állítani és az ő tanítás és nevelés körüli érdemeiket egymással mérlegelni. Többnyire azon felületes megjegyzéssel elégedtek meg hogy: „Comenius és Pestalozzi sok tekintetben megegyeztek.“ Ilyen odavetett definitióval azonban épen nem áll helyes viszonyban a Comenius iránti elismerés és tisztelet a másfél századdal fiatalabb Pestalozziéhoz, a miért időszerű kötelességnek ismerjük, az idősebb Comeniest a feledékenység lomtárából kiemelni, hogy megadjuk számára Pestalozzi mellett azon érdemhelyet, mely mai műveltségünk ezen legrégebbi előharcosát megilleti.

Com. és Pest. műveinek tanulmányozásából azon meggyőződésre jutunk, hogy a két paedagognak főerde-me nem más, hanem a népiskola terén keresendő.

Jól tudjuk ugyan, hogy a népiskoláknak első alapja már a 12-ik század iróiskolájában megvetetett, hogy később a reformatió által általánosabb lett s a pusztán tanító- és tanulóiskolából tulajdonképen tanító és nevelőintézeté lőn átídomitva, vagy más szóval: tudjuk ugyan, hogy a népiskola fogalma tulajdonképen az evangéliumi protestantizmusnak szelleméből fejlődött ki. De ennek dacára is azt állítjuk, hogy: a 19-ik század népiskolája kiváltképen Comenius és Pestalozzi vállain nyugszik s ezt, mint e két legkitünőbb lángész szülöttét tekinthetni, mely magán viseli ugy bel-, mint külszervezetén e két paedagognak félreismerhetlen bélyegét, kiket a népiskolák keletkezésére nézve ugy kell tekintenünk, mint ezeknek reformátorait és újra alapítóit.

Ha e téren való kutatásunk eredményét röviden össze foglalni akarjuk, végeredmény gyanánt e tételt állíthatjuk fel: Comenius a tárgyi (obiective), Pestalozzi az alanyi (subiective) megalapítója a mai népiskolának.

E főgondolatot teszi szerző állítása igazolásának kiindulási pontjává. Ennek bebizonyítása érdekében párhuzamba állítja e két nevezetes alakot 1) alaptermészetök-, 2) alapgondolataik-, és 3) alapmódszereik tekintetében. Munkájának jókora részét ezen leginkább megkülönböztető vonások kidomborítása, e legfőbb álláspontjaiknak megvilágosítása foglalja el —, mely érdekes résznek bemutatása azonban jövő czikkeinkre marad.

Turcsányi Gyula.

T Á R C S A

AZ ÉN BOLDOGSÁGOM.

— Vázlatok egy agg. apa naplójából. —

I.

Az első boldogság.

„1846. jul. 16-ika életemnek legfényesebb napja volt. Ekkor teljesült legforróbb vágyam, valósult legszentebb reményem.

Családot alkottam. . . .

— Lehet-e az életben valakinek forróbb óhaja mint ez, hogy: boldog családja legyen? . . . ha csak nem az, hogy jól nevelt gyermekeket adjon az életnek, a társadalomnak. Én legalább nem hiszem. Én nagyobb boldogságot nem képzelek a családi életnél. . . .

Egy kedves nő, kinek minden gondolata férje és gyermekei, kinek szívet, — léha érzelmek helyett, — osztatlanul családja iránti szeretete tölti be, s minden

tette oda van irányulva, hogy azt boldogítsa, a jéghegyek közé is paradicsomot teremt.

S majd egy kedves gyűgyögő gyermek, ki több örömet, szorakozást nyújt, mint minden más világi élv, milyen dicső koronája a boldog családi életnek!

Ez a nap az, melyen életemben először éreztem valódi boldogságot. . . .

Nekem családom van. . . ."

* * *

E sorok állanak egy agg apa naplójának első levelén. Egyszerű szavak, de szívből jöttek, — olyan szívből, mely nemesen dobog. Ki ne osztaná ez apa véleményét, kit valaha nagy gondolat hevített, a kinek keble valaha fenséges vágytól égett? Én ugy hiszem minden nemes lelkű ember valódi boldogságát, a családban keresi s találja fel. S a ki nem? — az nem a valódi ember, csak egy torzképe az életnek.

De olvassuk tovább e szerény sorokat, ezekből megtanulunk szeretni, önmegtagadónak lenni, nevelni és megtanuljuk: mi a boldogság?

Nem akarom, hogy minden napló jegyzéket elolvasson a szíves olvasó, — ezért összevonva, röviden egy évről szólok.

A jó ember boldog volt. . . .

„A második boldogság.“

„1847. decz. 20. Mindent megadtál ég a mit szivem kívánt. Küldöttél még egy angyalt mennyországomba, hogy annál fényesebb legyen az. Van már egy kedves gyermekem. . . Szép mint egy angyal, kinek szívet, lelket te adtál Felség! . . . Sír, . . . sírása most boldoggá tesz engemet, — hát ha még majd mosolyog! . . . Áldd meg őt istenem, s adj erőt nekünk, hogy hozzád méltóvá nevelhessük!“

Ime a valódi apa, kit felel meg már azon tudat, hogy ő az életnek egy férfit adhat, egy embert nevelhet. S ebben leli magyarázatát a családi boldogság. Nem apa az, s boldog sem lehet a ki családot alkot, de nem nevel. Az apának első sorban nevelőnek kell lenni, s minden egyéb azután következik.

A kit a család alkotására hitvány érdekel vezet, annak a család pokol. . . .

A ki családot alkot, annak szeretni kell! — Szeretni az emberiséget, a hazát és szeretni gyermekeit. A ki pedig oly értelemben szeret, mint azt én értem, — az, gyermekeiből a szó szoros értelmében embert nevel, a ki a társadalomnak, a hazának csak hasznára lehet. És higgyék el szíves olvasóim, csak akkor lesz „a család azon tőke, mely a hazának kamatoz,“ ha az apa sze-

reti — mindenható szeretettel — családját. És Vámvölgyi — hogy már a nevet is kimondjam — szerette családját s mindazt, a mit szeretni kell. Meggyőződhetünk erről, ha naplóját figyelmesen olvassuk tovább.

Naplójában itt ezen cím áll:

„Az én gyermekem.“

Én midőn családot alkoték, a legszentebb és legkedvesebb kötelességet váltaltam magamra. Kötelességet, mit a természet tűz elém, midőn kedves gyermekemmel anyagot ad kezembe, melyet művésziesen idomitanom kell. Idomitanom, még pedig nem csak kívülről mint a szobrász az előtte lévő gránát tömeget, hanem belülről is. Tehát két munkát kell végezni ezer akadályokkal. . . .

Nekem, mint minden valódi apának, paedagogusnak kell lennem. Ismernem kell az ember hivatását s a módokat, melyekkel hivatására előkészíthetem; mert én gyermekemből embert akarok teremteni, kinek nemes szíve, művelt lelke legyen, hogy így körülte egy búvkört varázsoljak, melyben boldogok legyenek mindazok, kiket a végzet körébe von.

*

Én 1-ső sorban, jellemeszilárd embert akarok nevelni gyermekemből, kinek akarata legyen, s kitűzött célját elérje, ha ezer akadályal kell küzdenie is. — De azt is akarom, hogy ne legyenek olyan vágyai, melyeket el nem érhet, ne csalogassa kába fény, mely hinárba vezet, ne csábítsák el az érzéki élvezek, melyek állattá alacsonyítanak, s ne építsen ábrándjainak felleget, melyet ugy is romba dönt a való. Kell tehát, hogy az én kedves gyermekem

2.) Megelégedett, önmegtagadó legyen, tudjon a való és ábránd közt határozott vonalat vonni.

3.) Birjon nemes büszkeséggel, mely a hitvány bántalmakat visszautasítja, ha azok becsületében támadják meg. De minden kiesiségen, — ha kellemetlenséget szerezne is — ne induljon fel; mert így boldog sohasem lesz. Tanuljon meg tehát:

4.) tünni is.

5.) Tisztelje és szeresse az igazságot. Az igazságtalanságot ostorozza kiméletlenül miudenütt, kivált ha az szántsándékos bűn. De legyen

6.) elnéző is. Tudja behatóan megvizsgálni a tetteket s addig ne ítéljen el senkit, míg számot nem vet magával.

7.) Legyen őszinte, mert én csak ugy remélem, hogy boldog leend, ha beismeri hibáit saját maga, és mások előtt is. . . . Az őszinte ember, nem lehet rosszlelkű soha.

8.) Indulatok, szenvedélyek harsza, nem szabad, hogy keblét felzavarja; mert e tusa előbb, utóbb megtöri testben, lélekben az embert.

9.) A mi legfontosabb, legyen vallásos. A hit édes anyja minden nemes érzésnek és tetteknek.

Az felemel ha lesújt a fájdalom, vigasztal ha megcsal a remény.

— De mindazáltal olyan nevelést akarok adni gyermekemnek, hogy a szellemi rabságot ne tölje el. Azért egy cseppet sem fogok haragudni, ha ő egykor elhagyja azt a vallást, melylyel atyja boldog volt. A meggyőződés fogja bizonynyal vezetni, s azt nem akarom, hogy rablánczba verje. Azért e köteleességet is elveszem az anyától, s teljesítem én. Az anya tanítsa meg szeretni és imádkozni.

10.) A mely nem kevésbé fontos mint az előbbiek, legyen testben is, — mint lélekben erős... A gyöngé beteges ember, csak fél ember...

* * *

Tudom, hogy ezen elvek gyakorlati kivitele, óriás munka lesz, — de minden esetre kivihető. S azon apa, ki a családi nevelésben valamit elmulaszt, sohasem mentheti magát azzal, hogy „nem lehetett kivinnem,“ hanem igen, be kell hogy vallja: „gyöngé voltam.“ Egy gyermekeivel szemben gyöngé apa pedig, a világon legnevelésesebb valami.

Tudom, sokszor mást sugal a szív, mint a mit az ész parancsol, de nekem azért az ész lesz világító fátylóm; mert tudom a nélkül feneketlen mélységbe süllyedünk én és gyermekem egyaránt. (A szív pedig — tudjuk — azon melegítő kazán, melyben gyakran több tűz van mint a mennyi szükséges.)

Tudom, nem egyszer kell önmegtágadónknak lennem, hogy feladatomat megoldhassam, de férfi vagyok, — s minden férfinak legszebb vonása — a ki e nevet nem bitorolni, hanem büszkén viselni akarja, — az önmegtágadás, a magánuralkodás.

Tudom gyakori eset lesz, hogy szigorú eljárásom könnyeket csal érzékeny nőm pilláira, s az nekem is fájdalmat szerez, — de inkább érezzünk múlt fájdalmakat most, melyeket mi szereztünk magunknak, mint majd olyakat, melyeket gyermekünk szerezne nekünk, mulasztásainkért; mert ez hosszú, keserű fájdalom lenne!... A szülőknél minden eljárások gyermekek jövő boldogságát czélozza. Ez az én elvem, s ez, még ilyen esetekben is erőt ad nekem. Nem férfi az, kit ilyen kényes jövőre kiható tetteiben, egy gyenge nő könnye megindít, meglágyít...

Később — bizonynyal — az én kedves nőm is átlátja eljárásom helyességét, s még ő figyelmeztet, hogy ne legyek elnéző fiacskámmal szemben.

Igy fogjuk mi nevelni Tihamért emberré...“

* * *

De most azt kérdelem, hány apa van ilyen az életben... Nagyon kevés. A mostani apák azt tartják: „egymást érik az iskolák, majd kiképezik ott gyermekeket,“ s ők a kugli mellett, tekeasztalnál inkább áldoznak órákat, mint gyermekeik nevelése szent érdeké-

ben perczeket. Az anyák pedig, ha fürdőre, népkerti mulatságokra tsb. járhatnak, — „Isten veled család!“ — talán még azt is utánna gondolják: „életem átka, pokla.“

De hagyjuk e szomorú kitérést, mert hihetőleg csak elhangzó szó lenne ez a „divat emberei“ előtt.

Lássuk tovább a naplót, mely most már arról szól, hogy adott érvényt Vámvölgyi, gyakorlatilag elveinek.

De erről jövő cikkünkben.

Boér Miklós.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

Szerkesztőségünkbe beküldött, következő új irodalmi művekre hívjuk fel olvasóink szives figyelmét:

Szónoklattan. Iskolai és magánhasználatra írta Verőczy István, zircz-cist. r. áldozár, a pécsi kath. főgymnasiumban a magyarnyelv és irodalomtörténet r. tanára. Második kiadás. Budapest. Aigner Lajos. Ára 1 frt 20.

A zsidó nép és irodalom története a babiloni fogságtól kezdve mai napig. Tanítóképezdek és középtanodák számára írta dr. Goldberg Rafael, rabbi Budapest 1877. Aigner Lajos. Ára 50 kr.

Magyarnyelvtan az algymnasium I. II. és III. osztálya és a reáliskolák használatára. Írta Ihász Gábor. XIX-ik újolag átnézett kiadás. Budapest 1877. Lámpel Robert könyvkiadása. Ára 1 frt.

Földrajz, a népiskolák középosztályai számára. A ministeri tantörv alapján, az új megyei kikerekítésre s a nagyobb városok viszonyaira való tekintettel szerkeszték: Lakits Vendel és Neiger Sándor, fővárosi tanítók. Budapest 1877. Kiadja Zilahy Sámuel. Ára kötve 30 kr. Minden egyes példány árából 2 kr. az „Eötvös-alap“ gyarapítására fordítatik.

Rajztanítás az elemi iskolában, írta Kövi Imre, középtanodai és képezdei tanár. Iglón. Ára?

Végül: Mutatványképen beküldetett a dr. Langeféle iskolai Atlász-ból egy lap: Magyarországnak új pol. felosztású képe. E mű 56-ik kiadását magyarra fordította dr. Cheren Pl. budapesti tanár. Ezen Atlasz 22 színezett lapot foglal magában és ára csak 70 kr. Nincs birtokunkban e mű s így tartózkodunk ahhoz részletesebben szólni, annyival is inkább, mert éppen lapunk zártakor vettük a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ 34. számát, melyben dr. Ballagi Aladár „Tanügyi botrány diszkidásban“ cím alatt heves támadást intéz az ellen. Ha szükségesnek találjuk, alkalmasszerűleg visszatérünk még e tárgyra.

VEGYÉSEK.

— Jelen számunkhoz mellékelve küldjük a derék Franklin-társulat iskolai-könyv árjegyzékét. Ajánljuk tanító társaink becses figyelmébe.

— A II. egyet. tanítógyűlés 50-es bizottságának meghagyásából az „Eötvös-alap“-gyűjtő központi bizottság a jövő 1878-ik évre Naptárt ad ki, melyben a naptári részen kívül szépirodalmi, ismeretterjesztő cikkek, eredeti adomák és képek fognak megjelenni, valamint benne leendő az „Eötvös-alap“ tagjainak, az adományozóknak nevei, a teljes számadás az évi bevételek- és kiadásokról. A cél az, hogy az „Eötvös-alap“ e naptár jövedelme által is növekedjék. Szerkesztik György A. és Komjáthi Gy. Az előfizetés 50 kr. (Bolti ára 60 kr. leendő.) Minden 10 előfizető után egy tiszteletpéldány biztosítottatik, a gyűjtők nevei pedig hálálul közzé fognak tétetni a naptárban. Az előfizetési összegeket a „Népnevelők Lapja“ szerkesztőjéhez, Lakits Vendel úrhoz (Budapest, kötőutcai iskola) kell beküldeni sept. 15-ig. — Részünkről is melegen ajánljuk az egyet tanító társaink szives figyelmébe.

— Figyelmeztetjük az érdeklött községeket, társulatokat, tanító urakat, hogy ha a „Fröbel munkához“ mintákat szándékoznak megrendelni, forduljanak Szabó Endrénéhez, ki a lehető mérsékelt árban eleget tesz minden e nemű megrendelésnek. Lakik Kolozsvárt, b. magyarutca 37. szám alatt.

— Zimay László ez év szeptemberében a főváros több elsőrendű zenetanárával szövetségbe, a közokt. miniszterium s Budapest törvényhatósága által jóváhagyott zongora- és zeneelméleti magán-tanintézetet nyit úgy fiu-, mint nőtanítványok számára. Célja az, hogy a korlátoltabb anyagi eszközökkel rendelkező szülőknek és zenetanulóknak alkalma nyíljon lehetőleg jutányos áron magukat a zongorajátékban, s a zenében rendszeresen kiművelhetni. A tanfolyam előkészítő, közép és magasabb zongora- s zeneelméleti osztályra oszlik. A tandíj osztálykülönbség nélkül havonként 8 frt. Az intézet helyisége: Terézváros VI-ik kerület, gyár-utca, 19-ik sz. földszint 5-ik szám.

— Azon vidéki szülők, kik városunkban ez új iskolai évre magán házaknál akarják gyermekeiket elhelyezni, forduljanak szerkesztőségünkhöz.

— Ez új tanévvel országrészünkben a következő új tanintézetek fognak megnyitattani: Fogarasban államilag segélyezett polgári iskola külön tanfolyammal a fiúk, és külön a leányok számára; M. Ludason gazd. szakoktatással megtoldandó feiső népiskola. Egy Tordán felállítandó polg. iskola érdekében most folynak a tárgyalások a község és a közokt. miniszterium közt. Sőt még Szászvárosnak is lesz felső leányiskolája, habár magánjellegű is. Ennek létrejövésében a főérdem a dr. Lészai Lászlónéé, és főleg a gr. Kun Kocsárdé, a magyar tanügy e halhatatlan Maecenásáé, ki, a mint halljuk, itt is tetemes összeget ajánlott fel, hogy ez iskola létrejöhesse. — S hát Kolozsvár felső leányiskolája? . . . Az „késik az éji homályban“ —, valamint az annyit csépelt, de azért még most is csak „leendő“ egyetlen községi elemi iskolája is! . . .

— Kolozsvár sz. kir. város azon ajánlatába, mely a városi polg. iskolának főreáltanodává alakítására vonatkozott, s melynek érdekében felterjesztett „Emlékiratunk“-at annak idejében a sajtó is pártolással említette fel, a közokt. miniszter úr — tekintve a nyomasztó országos pénzügyi helyzetet —, ezuttal érdemlegesebb tárgyalásába nem bocsátkozott, megengedte azonban, hogy az ügy kedvezőbb megoldhatóságig is polgáriskolánkat az alreál-tanodával teljes összköttetésbe hozhassuk, hogy tanítványainknak a főreáltanodába való átléphetése útjában ezután semmi akadály ne legyen.

— A Pécselt Wargha Ferencz szerkesztése alatt megjelenő „Tanügyi Füzetek“ jelen hóval negyedik évfolyamát, — a „Néptanoda“ pedig tizedik évfolyamát kezdi. Ajánljuk olvasóink figyelmébe. Amannak előfizetési díja 2 frt., ezé 3 frt.

— A „Központi házi iparegylet“ első ipari tanműhelyét a vessző- és műkosárfonás tanítása céljából Vác városában folyó év augusztus 1-én megnyitotta.

— Szerkesztőségünkbe beküldött iskolai „Értesítő“-ről csak jövő számunkban emlékezhetünk meg. Tisztelettel kérjük azon igazgató urakat, kik „Értesítő“-jükből lapunknak nem juttattak, sziveskedjenek ismertetés véget azt megküldeni.

Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás.) E lap 1877-ik folyamára előfizettek:

University Library III. félévre 1 frt 50 krral:

194 Csóka György, tanító, Mező-Telegd. 195. Bakos Kálmán, nevelő, helyben. 196. Fazakas József, áll. képezdei tanár, helyben. 197. Incze Mihály, ev. ref. főgondnok, helyben. 198. Sárdi József, unitarius tan., helyben. 199. Stark Vilmos, Ó-Radna. 200. Tattias Ferencz, tanító, Zágon. 201. Weinhold Károly, tanító, A.-N.-Falu. 202. Nagys. Ladányi Gedeon, egyetemi tanár, helyben. 203. Dombi János, Tordán. 204. Szekeres Elek, tanító, Maros-Vásárhelyen. 205. Borbély József, III. éves képezdész, helyben. 206. Deák József, polg. isk. tanár, helyben. 207. Morczek Károlina k. a. tanítónő Felső-Szelén. 208. Dömötör Krisztina, k. a. tanítónő, Kecskeméten. 209. A polgári fiúiskola Zilahon. 210. Ev. ref. tanító képezde N.-Enyeden. 211. Az állami tanítóképezde Sárospatakon. 212. Az ev. ref. tanító kör Székely-Udvarhelyen. 213. Kunecz Kornél, polg. isk. igazgató, Gyergyó-Szt.-Miklóson. 214. Csongrádmegyei egyesült tanító testület Szegeden. 215. Az állami tanító képezde önképző köre Sz.-Keresztúron. 216. Az állami népiskola Brassóban. 217. Az állami népiskola Vizaknán. 218. Darkó Ottilia k. a. kisednevelő helyben. 219. Tiszt. Darkó József, ev. ref. lelkes Bágyonban.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

D. S. —, G. E. —, D. O. — munkatársainktól egy kis türelmet kérünk. B. B. és B. M. urak levelére pedig azért nem válaszoltunk, mert várjuk az ígért találkozást; — B. M. úrnak addig is gratulálunk!